

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

לקח | "שור בן יומו קרוי שור" – אדם בן יומו אינו אדם!

הגמרא אומרת שלומדים מהפסוק "לא תחסום שור בדישו" שמשמשים ברצועה של עגל. היטב ביארו במהדורת שוטנשטיין שאף על פי שכתוב בפסוק "שור" מלקים אותו ברצועה של "עגל", כי "שור בן יומו קרוי שור", כמו שכתוב "שור או כשב או עז כי יולד", מיום שנולד קרוי שור.

ויש להתבונן בזה, ששור מיד שנולד קרוי שור, אבל לאדם יש שמות מתחלפים לפי שלבי ההתפתחות שלו. מו"ר הגר"ד

בלסקי שליט"א מונה את שלבי שמות האדם: כאשר הוא נולד הוא קרוי "ילד" – כי ילד יולד לנו, אחר כך הוא "יונק", אחר כך הוא "עולל", אחר כך הוא "גמול", אחר כך הוא "פעוט" – עונת הפעוטות, בגיל תשע הוא "קטן" – זאת אומרת שהוא כבר אדם שלם מבחינה חיצונית ולא מבחינה פנימית [לדוגמא ביאתו ביאה אבל הוא אינו מוליד], אח"כ הוא "מופלא

הסמוך לאיש", אח"כ הוא "גדול", אח"כ הוא "בן" – בן סורר ומורה, אח"כ הוא "בחור", "עלם", "נער", "אנוש", "גבר", "אדם", "נבון" – בגיל ארבעים, "חכם" בגיל חמישים, "זקן" בן שישים, "שיבה" בן שבעים, וכו', כי האדם הולך וגדל, ואינו כמו השור שכבר ביום הראשון הוא כבר קרוי שור.

האדם היחידי שנולד מושלם היה "עשיו", שנולד כשהוא "עשיו". מדוע? כי הוא היה כבהמה, אינו גדל באמת, אלא הולך ומתרחב, מוסיף עוד ק"ג למשקלו, אבל הוא נשאר – איך שנולד. אינו הולך וגדל אלא "הנה אנכי – הולך למות". סוף בהמה לשחיטה.

מוסר | להמשיך ולגדול!..

פעם שמעתי מהגר"ד בעלסקי שליט"א להתעורר שהרי בשנות הילדות אנו מחשיבים הרבה פער של חמש שנים,

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

ולדוגמא אין להשוות ילד בן חמש שכבר לומד חומש לתינוק בן יומו שלא יודע כלום. אין להשוות ילד בן עשר שכבר יודע לשנן משניות בעל פה, לילד בן חמש שבקושי לומד חומש. אין להשוות ילד בן חמש עשרה שלומד גמרא בעיון, לילד בן עשר שעדיין לא לומד תוספות. אין להשוות נער בן עשרים שכבר עומד מתחת לחופה, לבחור בן חמש עשרה שעוד לא סיים ישיבה קטנה...

אם כן, עורר הרב בלסקי, למה אחר כך אנחנו לא ממשיכים להתפתח? למה אנו משווים אדם בן שלשים וחמש לאדם בן ארבעים? ... עלינו להמשיך ולגדול, עד השיא של חיינו, גיל מאה שנים. לא לשקוט על השמרים, כשור שנשאר אותו שור כל חייו.

בית הוראה | איסורי מלאכה בחול המועד

בדף שלנו אנו פוגשים את המצווה לשמור על כבוד המועדות, חולו של מועד. הגמרא נוקטת בחריפות "כל המבזה את המועדים כאילו עובד עבודה זרה". במפרשים מצאנו שתי פירושים האם הכוונה למי שעושה מלאכה בחול המועד או שלמי שאינו עושה סעודה בחול המועד.

אנשים שוכחים שבעיקרון אסור לעשות מלאכה במועד, ורק לצורך המועד מותר, אם המלאכה עומדת בכללים הנצרכים. אבל אסור לעשות מלאכה בחול המועד לצורך אחר המועד.

לדוגמא: אחד נוסע להוריו ליום טוב האחרון של חג, והוא רוצה להביא איתו תפילין כדי להשתמש בהם באיסרו חג. שהרי הוא מוציא את התפילין מרשות לרשות שלא לצורך המועד. [פעם היתה אצלי שאלה כזו, והתירו לי אם התפילין יהיו במזוודה אחת עם הדברים הנצרכים למועד, כי אז הוא רק "מרבח בשיעורין" ואינו עושה מלאכה גמורה לצורך אחר המועד].

כמו כן, יש מעוררים על מי שנוסע בחוה"מ באוטובוס ומקבל מהנהג "תקית קבלה" על התשלום (פעם היה כזה דבר...) יתכן שאסור לו להוציא אותה מהאוטובוס, אלא יזרוק אותה לפח שבתוך האוטובוס, שהרי אין לו שום צורך בהוצאת התקית מן האוטובוס לרשות הרבים...

למדנות | מספר לה"ד - "לא תשיא" או "לא תישא"

מבואר בגמרא שמהפסוק "לא תשיא שמע שוא" אנו לומדים שאסור לקבל לשון הרע, וגם אנו דורשים "לא תשיא שמע שוא" ומזה אנו לומדים שאסור לספר לשון הרע.

אמנם הרשב"ם לא גרס "קרי ביה נמי לא תשיא", אלא סובר שגם לספר לשון הרע נקרא "תשיא שמע שוא", שהרי המספר נושא את הלשון הרע על שפתיו [כמו באיסור "לא תשא שם ה' אלוֹקֶיךָ לשווא"].

ולכאורה יש פה מחלוקת יסודית, האם האיסור לספר לשון הרע הוא מחמת שהוא אומר בפניו לשון הרע, או מצד שהוא משמיע לשומעים ו"משיא" עליהם את הלשון הרע.

ונפקא מינה, מה הדין אם אומר דברי גנות בינו לבין עצמו או לחבר אחד, ומעבר לקרי יש עוד ששומעים את הלשון הרע, שאם האיסור הוא מצד שהוא נושא בפיו לשון הרע, הרי הוא אמר לשון הרע והם שמעו, אבל אם מצד שהוא "משיא" את השומעים הרי הוא לא ידע שיש עוד שומעים שהוא משיא אותם לשון הרע.

והנה החפץ חיים כתב כדבר פשוט שאסור גם לכתוב לשון הרע, וגם זה תלוי בחקירה הזאת, שאם האיסור הוא מצד שהוא "משיא" את חבריו, אז דברי החפץ חיים מובנים, כי מה לי אם מספר את הלשון הרע בפה או בכתב, אבל אם זה מצד שהוא "נושא" דברי לשון הרע בפיו, יש לעיין למה כל כך פשוט לחפץ חיים שגם לכתוב לשון הרע נחשב שמוציא מפיו לשון הרע.

חיזוק | איך אפשר (לא) להאמין ללשון הרע?...

הגמרא שלנו אומרת שאסור לקבל לשון הרע, והחפץ חיים האריך שמלבד האיסור להאמין ולקבל לשון הרע, יש גם איסור לשמוע לשון הרע.

פעם אמרו תלמידים להגה"ק רבי הלל זקס זצ"ל: מילא להיזהר משמיעת לשון הרע, אפשר לעמוד בזה, אבל איך אפשר להצליח לא להאמין למה שכבר שמעו אזניך?!

השיב להם רבי הלל: אני מתפלא עליכם! אדרבה, להיזהר מלשמוע לשון הרע זה קשה, שהרי לא ימלט שבלא מתכוון יכנסו כמה דברי לשה"ר לאוזניו, אבל – לקבל לשון הרע? מי פתי יאמין לדברי לשון הרע? וכי אינכם יודעים כמה העולם מלא בשקרים וגוזמאות וחצאי אמיתות?!

העמקה | מדוע לשון הרע אמיתי נקרא "שמע שווא"

אמנם יש אומרים שמלאכה שאין בה כלל טירחה, אין בה איסור בחול המועד.

נידון | חובת סעודה בחול המועד

לגבי חובת סעודה בחול המועד, לכאורה אינה חובה גמורה ולכן לפי רוב הפוסקים מי ששכח יעלה ויבוא בברכת המזון בחול המועד לא חוזר. אמנם הגר"א (או"ח קפח, ז) מצדד כמו השיטות שיש חובת סעודה בחול המועד בבוקר ובערב.

מעניין, שהגר"א שם מביא ראיה לשיטתו משיטת רבי אליעזר בסוכה שאדם חייב לאכול י"ד סעודות בסוכה. וזה פלא גדול, שהרי אין הלכה כרבי אליעזר. וכנראה כוונת הגר"א שהרי הגמרא בסוכה מביאה שרבנן חולקים על רבי אליעזר משום "כעין תדורו" שהרי גם בביתו הוא אינו חייב לאכול, והבין הגר"א שרבי אליעזר משיב להם שכיון שבחול המועד פסח הוא חייב לאכול ב' סעודות ביום, ממילא הרי זה בכלל "כעין תדורו" שבחול"מ סוכות הוא יאכל י"ד סעודות בסוכה.

הידעת | חובת שתיית יין בחול המועד

לכאורה, גם אם אין חיוב סעודה בכל יום בחול המועד, אבל לשותות כוס יין זה חיוב גמור, שהרי יש מצוות שמחה בכל יום ויום מימי חול המועד.

ומפורסם מכתבו של הגר"ח קנייבסקי לחמיו הגרי"ש אלישיב, שכתב להוכיח שאין חובה גמורה לשתות יין בכל יום מימי חול"מ מדברי הגמרא בסוכה שלסתם אינשי אין יין בחול המועד.

והגרי"ש השיב לו בלשון נחרצת שהגמרא שם מדברת בזמן שבית המקדש היה קיים, שאז קיימו את מצוות שמחה בבשר שלמים, אבל בזמן הזה "בוודאי כל יהודי השומר תורה ומצוות ידאג שיהיה לו יין לכל ימות החג לקיים המצווה של ושמחת בחגך".

והנה, הגמרא דורשת שגם לילות החג התרבו למצוות שמחה [לבד מלילות הראשונים של החג], והסתפק החזון איש האם כוונת הגמרא היא שאפשר לצאת ידי חובת השמחה גם במה שאוכל ושותה בלילה, או שצריך לשמוח גם ביום וגם בלילה. ולכאורה זה ספק דאורייתא, שהרי מצוות שמחה היא דאורייתא, ומספק אולי צריך לשתות בחול המועד שתי כוסות יין בכל יום, אחד ביום ואחד בלילה.

זה נקרא שהוא עמד "עליו", אבל הוא לא עמד לפניו אלא לפני העם ואמר לפנייהם בקול גדול את מה שאמר רב חסדא, ולפעמים היה מוסיף ומטעים ומחדד את מה ששמע מרב חסדא.

אגב, את אותו אמורא "ההוא גלילאה" אנו פוגשים בעוד מקומות בש"ס. בין השאר בסוגיא של ימי קבלת התורה, שדרש ההוא גלילאה "ברוך רחמנא דיהיב לן אורייתא תליתאי לעם תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי וכו'".

לקח | האם עורך ספר רשאי להוסיף תיאורים ומליצות מעצמו

אולי אפשר ללמוד מכאן, שכאשר נותנים למישהו את תפקיד ה"אמורא", ה"מתורגמן", העורך של גיליון או של ספר וכדומה, מותר לו להוסיף תיאורים וביאורים ומליצות מעצמו, ואין זה נחשב למעילה בתפקידו, כי הוא לא צריך לתרגם מילה במילה, אלא הוא יכול לתת מעצמו את ההסברים שלו ואת ההבנה שלו בדברי הרב, גם באופן של הוספת מליצות וביאורים.

וכמו שכתוב על אהרון הכהן, "והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלהים", זאת אומרת שאהרן ידבר את מה ששמע רבינו רוצה שיאמר, אבל הוא יאמר את זה בלשון שלו ובהטעמה שלו.

העמקה | הקשר העמוק ביותר – בין אוכל למאכילו

ההיא גלילאה דרש "ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו, יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו". והכוונה בזה, שהחיבור הכי בסיסי שלנו עם הקב"ה הוא שהוא נותן לנו את החיים, את המזון הפשוט...

פעם אחת ראיתי זוג הורים טריים בעל ואישה עם התינוק שלהם, והאישה אומרת לבעלה "תראה איך הוא קופץ לקראתי, תראה איך הוא אוהב אותי"... הבעל, שלא היה חכם, במקום להגיד לה "נכון, את אמא נפלאה, יש לך חיבור נדיר עם הילד", הוא אמר לה "זה לא שהתינוק מתלהב עליך, הוא פשוט חושב שאת 'חתיכת אוכל', כי את מניקה אותו, והוא מתלהב מהאוכל שלו..."

הבעל הזה לא חכם אבל גם לא צודק. התקשורת הכי בסיסית היא דרך האוכל. אם התינוק חושב שהיא האוכל שלו, אז הוא חושב שהיא מקור החיות שלו וממנה הוא ניזון, וכך הוא נקשר אליה בקשר הכי עמוק שישנו.

יש לעיין איך יתכן שמספר לשון הרע עובר משום "שמע שוא", והרי אסור לדבר לשון הרע גם על אמת, ואם כן מדוע זה נקרא "שמע שוא". **זאת שאלה אחת – עם חמשה תירוצים** (מאלו שאני מצאתי. מי שימצא עוד – אשמח לקבל):

בפתיחה (לאוין) כתב החפץ חיים שני פירושים על כך: פירוש אחד שכיון שהשומע אסור לו להאמין למספר, אם כן מבחינתו זה שקר. עוד פירוש כתב החפץ חיים שם שהוא משום שהתורה ירדה לסוף דעתו של מספר לשון הרע שיוסיף ויגזים ויספר יותר ממה שהיה.

בכלל ו' הוסיף החפץ חיים עוד שני ביאורים: האחד בשם ה'יד קטנה' שכל דיבור שנמאס בעיני השם נקרא "שוא" כלומר שאין בו ממש ויסוד ואין דבר טוב נמצא בו כי אם רע, ולכן נקרא שוא.

עוד מוסיף החפץ חיים ואומר דבר נורא, שכל מספר לשון הרע מלבד מה שהוא מספר את הסיפור ה"יבש", הוא מעמיד את מי שסיפר עליו במדרגה שהיא "שוא". למשל, אם סיפר על פלוני שעבר עבירה, ובאמת הוא כבר חזר בתשובה, הרי אף שהסיפור הוא אמיתי, הרי המסקנא לא אמיתית, שהרי אותו אדם כבר אינו עבריין אלא אהוב וחביב לפני ה'. כך גם אם הוא עדיין לא חזר בתשובה, אבל מצד שני הוא עשה גם הרבה מצוות ומעשים טובים, וגם האיסור שעבר היה מתוך ניסיון קשה מאד וכו' וכו', הרי ממילא כל היחס אליו משתנה. נמצא שמי שמספר את הסיפור ולא מספר את כל ה"רקע" והפרטים שמסביב, הרי הוא מספר על האדם שקר. והרי לעולם אי אפשר לספר את כל הפרטים ופרטי הפרטים שמשנים את התמונה לזכות – ואם כן תמיד המבט המתקבל ע"י מספר לשון הרע הוא מבט שקרי על האדם.

הפירוש החמישי שמצאתי הוא מדברי הגרא"א דסלר ב'מכתב מאלוה' שכותב שאמת ושקר זה לאו דווקא מה שקרה ומה שלא קרה, שהרי לפעמים אסור לומר דברים כמו שהם היו, כמו לספר על פגם שיש בחברו בלי תועלת והכרח, ולפעמים צריך דווקא לשנות כשהאמת לא תועיל אלא תזיק, ולכן, אומר הרב דסלר, שהגדרת 'אמת' היא מה שמביא לטוב ולרצון הבורא, וההגדרה ל'שקר' הוא מה שנותן הצלחה לעסקיו של שר השקר, הסטרא אחרא.

לשון חכמים | מה פירוש "עליה דרב חסדא"

הגמרא מספרת שההוא גלילאה "דרש עליה דרב חסדא". במהדורת שוטנשטיין פירשו את המילה "עליה" במובן של "לפני", זאת אומרת שההוא גלילאה דרש לפני רב חסדא.

אמנם אני חושב ששגגה יצאה מפיהם, כי הרי ההוא גלילאה היה המתורגמן של רב חסדא, והוא לא עמד לפני רב חסדא אלא לפני העם. אלא שרב חסדא ישב והמתורגמן עמד, ולכן

למנות הימים רק עד שיגיע לשבוע, כגון היום יום אחד, עד שיגיע לשבעה ימים, ואז יאמר "היום שבעה ימים שהם שבוע אחד" אבל מכאן ואילך אינו צריך למנות ימים של שבוע שעברה עם השבוע הבא, אלא ביום שמנה יאמר "היום שבוע אחד ויום אחד" ואינו צריך לומר "היום שמנה ימים" שכבר מנאם בשבוע שעבר, וכן ביום ט' עד שיגיע ל"ד שאז יאמר "היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות" וביום ט"ו יאמר היום ב' שבועות ויום אחד וכן לעולם. עכ"ל.

וצריך להבין, אם כל דבר שנספר בשבוע שעבר אין צריך לחזור ולמנותו, אם כן למה ביום ארבעה עשר הוא חוזר ואומר "היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות", היה לו לומר רק "היום שני שבועות", כשם שלמחרת הוא אומר רק "היום שני שבועות ויום אחד". אתם מסכימים עם השאלה?

רואים אנו מזה, שהמושג של "ספירת שבועות" הוא לקבץ אותם לקבוצות של שבועות על מנת להגיע לחשבון של מספר הימים, [כמו אנשים שסופרים שקלים לקבוצות של עשרה, ואח"כ סופרים את כל העשרות יחד ומזה יודעים כמה שקלים יש להם]. לכן בסוף כל שבוע אנו אומרים ששבעת הימים האלו הם "שבוע", ואז סופרים את השבוע שכבר "בכיס" עם הימים הנוספים עד שמגיעים לעוד שבוע, ומסכמים כמה זה יוצא יחד "היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות" וכן הלאה.

נמצא ש"ספירת העומר" איננה לא ספירה "סידורית", כמו שסופרים את הצאן למעשר בהמה, זה נקרא "מונה", אלא ספירה "כמותית" שמקבצים אותם לקבוצות של מספרים ומזה מגיעים לחשבון הפרטים. ויש להאריך בזה.

התבוננות | וכי התורה לא צריכה לצוות על איסור הכאה?

הגמרא אומר שרבה רצה להוכיח שהחזנים שהיו מכים את החייב מלקות היו "חסירי מדע", שהרי התורה היתה צריכה להזהיר אותם שלא יוסיפו להכות, ואם הם אנשי דעה לא צריך להזהיר אותם שלא יכו יותר מהדין.

והדברים מפליאים, הרי זה הלאו שאסור להכות את רעהו, וכשם שלא הקשו למה התורה היתה צריכה להזהיר לא לרצוח את רעהו כך גם אי אפשר להקשות למה התורה היתה צריכה להזהיר לא להכות את חברו.

וביותר שיש שיטות בראשונים שאסור להכות את חברו אפילו אם חברו מסכים שיכה אותו, ואת זה בוודאי התורה צריכה לחדש שאסור להכות את חברו אפילו כאשר נותן לו רשות לזה.

והנה יש איסורים שאפילו שהם איסורים כלליים התורה כתבה אותם בסיטואציה המצויה. כגון איסור גאווה שנאמר בפרשת המלך "לבלתי רום לבבו מאחיו", אף על פי שלכל

זו העבודה שלנו בפסח, שאז אנו מתקשרים להקב"ה דרך האוכל הכי בסיסי, ולכן אנו מביאים מנחת שעורים שזה מאכל בהמה, כי גם החלק הכי בהמי שלנו מרגיש את הקב"ה, ולכן כל החג סובב מצוות אכילה ואיסורי אכילה. כדי שנהיה לפחות כמו חמור שיודע אבוס בעליו.

לשון הקודש | מה בין "מונה" ל"סופר"

בדף שלנו אנו לומדים על שני "פעלים" שנראים לנו בעלי משמעות אחת, "מונה" ו"סופר". אבל באמת יש הבדל ביניהם: הגמרא אומרת שהדין השני "מונה", ובמבט שטחי נראה לנו ש"מונה" ו"סופר" זה אותה משמעות.

אבל באמת אלו שני דברים שונים לגמרי. "סופר" הכוונה שהוא סופר את הפרטים ומסכם אותם למספר כולל של שלושים ותשע מכות, אבל "מונה" הכוונה שהוא נותן מספר לכל אחד בעצמו. דוגמא לדבר, מה שכתבו הפוסקים שצריך לומר פסוקי דזמרה "כמונה מעות", אין הכוונה שהוא ידע בסך הכל כמה מילים יש בפסוקי דזמרה, אלא שכל מילה ומילה הוא יאמר אותה בפני עצמה ובכוונה.

כך נראה שלי הפשט בבקשת דוד המלך "למנות ימינו כן הודע". הרי בתחילת המזמור דוד המלך "מתלונן" איך החיים "עפים" ורצים, "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור... בבוקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש... כי גז חיש ונעופה", ואז מבקש דוד המלך, "למנות ימינו כן הודע" שנדע לתת חשיבות ומשמעות לכל יום בפני עצמו, ואז "נביא לבב חכמה".

אמנם "מספר" הכוונה להגיע לסך כללי באמצעות צירוף של היחידות. דוגמא לדבר הוא מה שהגמרא דורשת שמלקים אותו שליש לפניו ושתי שליש מאחוריו, ממה שכתוב "כדי רשתנו במספר", והביאו בהערות המצוינות של מהדורת שוטנשטיין את דברי המלבי"ם ש"מספר" זה לפחות שני פרטים שמסכמים אותם יחד, ולכן צריך שיהיה מאחורה לפחות שני שליש.

מהדף ליומי | האם "סופרים" את ימי העומר או "מונים" אותם

עניין זה נוגע גם לגדרי ספירת העומר, ונקדים שאלה מפורסמת מדוע בספירת ה"ימים" אנו סופרים בתחילת היום ואילו בספירת השבועות אנו סופרים בתחילת היום האחרון בשבוע, מדוע איננו עומדים בתחילת השבוע ואומרים "היום שבוע אחד בעומר".

והנה, הטור בסימן תפ"ט הביא שיש אומרים שאין צריך

שמעתי פעם מהרב פנקוס שהבעיה של הדור שלנו היא לא עם העבירות שלנו, אלא עם המצוות שלנו, אנו צריכים להשקיע מאמצים כדי שהמצוות שלנו יהיו כמו שצריך... בחשק ובמרץ!...

וורט | מי גרם לתשובה של נינוה? הסבא הזקן שלהם!

למדנו בדף שלנו שהעושה מצווה מזכה לו ולדורותיו ולדורי דורותיו. ונבין מזה כמה אנחנו מחויבים לסבים שלנו, ומי יודע אם כל מיני דברים שזכינו בהם, האם זה לא בזכות איזה סבא "שזיכה לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף כל הדורות".

בפרשת נח למדנו שאשור יצא מן הארץ ההיא – שאשור עזב את הכופרים, את נימרוד וחביריו, "ויבן את נינוה ואת רחובות עיר ואת כלח היא העיר הגדולה". ואומר רש"י ש"העיר הגדולה" הכוונה היא על נינוה שמצאנו שכתוב עליה "עיר גדולה לאלוקים".

שמעתי מהגאון רבי ישעיה קוסובסקי שליט"א שביאר את העניין, שבאמת צריך להבין באיזה כוח זכו אנשי נינוה להגיע לתשובה ולסליחה, עד כדי כך שממנה לומדים הדורות הבאים את רחמי השם ואת הציפיה שלו לתשובת הרשעים, את זה התורה באה להדגיש שהם זכו לזה מכח זה שהסבא שלהם, שייסד את העיר שלהם, ברח מהחוטאים ועזב את ילדיו המורדים, ומהמסירות נפש הזו הוא הצמיח את "העיר הגדולה" לאחר אלף שנה...

זווית אישית | התאריך המופלא של ה' חשוון

אספר לכם משהו אישי, אצל ההורים היקרים שלי יש תופעה מופלאה: בתאריך ה' בחשוון נולדו רבים מהנכדים שלהם. זה התחיל בשלישיה שלי שנולדו בה' חשוון, ואחר כך נולדו עוד ועוד נכדים בלי עין הרע כן ירבו. אמא שלי אומרת, שכנראה הייתה איזו סבתא שבתאריך הזה עשתה איזה מעשה טוב שהשפיע לדורי דורות.

מעשה | "השטיקל הזה שייך לסבתא שלך!"

מפורסם המעשה בגאון מטשבין ששמע שטיקל תורה גאוני מאחד הגאונים הצעירים בירושלים. אמר לו הטשבינער רב זה לא שטיקל שלך, הגאון הצעיר שאמר את החידוש נבהל שהרב מטשבין חושד שהוא גנב את החידוש מאחרים, אבל

אדם בישראל אסור להתגאות, כיון שהמלך עלול יותר להתגאות.

וכן איסור מניעת "שאר כסות ועונה" נאמר במי שייעד את שפחתו לאשה ואחר כך נשא אשה אחרת, כי אף על פי שכל אדם בכלל האיסור של מניעת שאר כסות ועונה, מכל מקום לא מצוי שבעל רגיל ימנע מאשתו את הדברים האלו, ורק במקרה הייחודי הזה שאדם ייעד שפחה ואחר כך נשא אשה נוספת כאן מצוי שהוא יבוא לזלזל בשפחתו לשעבר.

לכן הבינה הגמרא מכך שאת איסור הכאת חבירו התורה כתבה בפרשת מלקות בית דין, כנראה שהדבר מצוי שהחזן מוסיף לנידון עוד מכות, מזה הוכיח מזה רבא שמדובר בחזן חסר דעה.

לקח | לא "להתפור" בין אתגרים שונים...

מבואר בגמרא שכאשר רוצים להכות בחזקה, מכים ביד אחת. וכן במכת שחין אומר רש"י שכאשר משה רבינו רצה לזרוק את האפר בחזקה הוא זרק ביד אחת.

במבט שטחי היה מקום לחשוב להיפך, שכאשר מכים או זורקים בשתי ידיים מפעילים יותר כוח... אבל אנו למדים כאן יסוד גדול: כאשר ממקדים את כל הכוח ביד אחת, יש בזה הרבה יותר כוח מאשר כשמפזרים את הכוח בין שתי ידיים בו זמנית...

זה לימוד גדול, לא "לתזז" בין הרבה "פרויקטים" בבת אחת, "לרקוד על כמה חתונות", אלא להתמקד בדבר אחד ולגמור אותו ואחר כך להמשיך לדבר הבא...

חיזוק | ישב ולא עבר עבירה!

המשנה מתארת את השכר הגדול שיש ליושב ולא עבר עבירה. הרבה מרבנותינו, ביניהם הסטיפלר הקדוש והגרא"ל שטיינמן, היו מעוררים כמה צריך להדגיש לאלו שנכשלים מדי פעם וכואבים את הכישלון שלהם, את המעלות הגדולות שיש להם על כל רגע שהם כן זכו להתגבר. כל רגע כזה הוא מצווה לעצמה, וזה לא משנה שאחר כך הם נפלו, כמה קדושה ונחת רוח הם עשו לקדוש ברוך הוא.

ובאמת שההשוואה בין מצווה לעבירה היא 'השוואה מעליבה'. שהרי עבירה היא זמנית, ומצווה היא נצחית. עבירה צריכה לתקן אותה, ומתקנים אותה בחסד וברחמים והיא נגמרת. ואילו מצווה היא לנצח נצחים, כמו שהגמרא פה אומרת זוכה לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף כל הדורות.

את שופטיו, וכדי להשכין שלום בין אדם לחברו תיקן בועז לברך אחד את השני בשם השם, "ויאמר לקוצרים השם עמכם ויאמרו לו יברכך השם".

בחיבורי **"אחרי הקוצרים"** על תרגום רות, שזכיתי להוציא לאור לפני כמה שנים (ניתן להשיגו אצלי), עמדתי על ההבדל בתרגומים בין ברכתו של בועז "השם עמכם" לבין ברכת המלאך לגדעון "השם עמך גיבור החיל".

כשבועז אומר "השם עמכם" התרגום מתרגם את זה כתפילה, שהשם יהיה בעזרתכם, אבל כשהמלאך אומר לגדעון "השם עמך" התרגום מתרגם את זה כעובדה שהשגחת השם איתו. זה מוכרח מיניה וביה, שהרי המשך הפסוק הוא שגדעון תמה "ויש' עמנו? ואיה נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו?" הרי שהמלאך לא ביטא בקשה ותפילה אלא עובדה וקביעה, ועל זה גדעון שאל אם כן היכן נפלאותיו. [ובאמת כל שנה אחרי פסח מתעוררת "הטענה" הזאת 'ואיה נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו', ומכאן זה צומחת ישועה בעז'ה "לך בכוּחך זה והושעת את ישראל"].

אמנם הגמרא כאן דימתה את דברי המלאך לדברי בועז, וכנראה שהעיקר הוא שמזכירים שם שמים.

דרוש | מדוע המשיב הופך הסדר "עליכם שלום"

אמנם יש לשים לב, שהמברך אומר "השם עמכם", והעונה עונה "יברכך השם", וכן בלשונונו אנו אומרים "שלום עליכם" והמשיב הופך "עליכם השלום".

ואפשר לבאר זאת לפי דברי הגמרא שכשמקדישים קרבנות לא אומרים "להשם קרבן" שמא הוא ימות באמצע המשפט ונמצא שהוציא שם שמיים לבטלה, אלא צריך לומר "קרבן להשם".

ואם כן כאשר אדם אומר לחבירו "עליכם שלום" הוא לא יתחיל עם "שלום" שמא ימות באמצע, וכן כאשר אומר "עמכם השם" לא יאמר "השם עמכם" שמא הוא ימות באמצע.

אבל המקדים שלום לחברו הרי נאמר עליו שמאריכים לו ימיו ושנותיו, ולכן הראשון שמקדים ופותח בשלום רשאי לומר "שלום עליכם" או "השם עמכם" בלי לחשוש למיתה...

בשם אחד האדמו"רים אומרים, שיהודים תמיד מנסים לומר להיפך מן השני: אתה אמרת "שלום עליכם", אני אטען ואשיב להיפך "עליכם שלום"...

הרב מטשבין המשיך ואמר, זה שטיקל של הסבתא שלך שבכתה על הצאצאים שלה בהדלקת נרות שבת.

סיפר לי גיסי הגאון רבי דוד שלמה קוסובסקי, שבעיר פרשבורג נמצאת מצבה ישנה מאוד של הרב פרגר ועליה חרותים המילים המרטיטות הבאות, "כיחש בשרו משמן למען ילכו יונקותיו בדרך האמת". כנראה המשפט הזה רומז על הסתגפות גדולה שלו במסירות נפש בשביל חינוך צאצאיו בדרך התורה.

לפני כמה שנים התאגדו הצאצאים להתאגד ולהתכנס לזכרו, ונוכחו לראות שכל ענפי המשפחה ופארותיה כולם זרע ברך השם הולכים בדרך התורה והיראה, לא נפקד ממנו איש... זאת אומרת שאת ההצלחה בחינוך הבנים לא בודקים לפי המצב בשנים הצעירות שלהם, אלא זה השפעה ארוכת טווח לשנים רבות אחרי פטירתם של הבנים ושל הנכדים לדורי דורות.

התבוננות | וכי גויים לא אוכלים שרצים ודם?

"רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" הראשונים ביארו שכוונתו היא לתרץ למה התורה צריכה לאסור עלינו לאכול שרצים ורמשים ודם, הרי נפשו של אדם קצה מהם. ולכאורה הרי מבואר בגמרא שהגוף של הגויים חם וממהר להסריח כי הם אוכלים שרצים ורמשים, וגם את הדם הגויים אוכלים, שהרי בעלי התוספות הקשו מה איכפת למצרים שהיאור נהיה דם והרי הגויים שותים דם [ותירצו כי הדגים מתו והיאור הסריח... ומכל מקום שם המכה הוא "מכת דם" כי הסידחון פחות ניכר מהדם].

רואים אנו, שאמנם הגויים אוכלים דם ושקצים ורמשים, אבל אצל יהודי אין צריך לצוות על זה, נפשו קצה מהם. אנחנו שונים לגמרי מן הגויים. וכמו שכתב רש"י על הפסוק "וְלֹא תִטְמָאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ: כִּי אֲנִי יְקֹנֶה הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם": "בכולן כתיב והוצאתי, וכאן כתיב המעלה, תנא דבי רבי ישמעאל **אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות**, דיים, ומעליותא היא גבייהו, זהו לשון מעלה".

הרי שעם ישראל התעלה לטובה בכך שאין צריך לצוות אותו על אכילת שרצים ורמשים, אלא בשביל לזכות אותם בשכר נצחי.

אחרי הקוצרים | מה בין ברכת בועז לברכת המלאך לגדעון?

הגמרא מביאה את התקנה של בועז שהיה חי בדור ששפטו

אלא בכל העולם, וכן שם שמים מהתפשט לתוך השווקים והרחובות.

היסטוריה | מדוע דוקא החשמונאים תקנו את ברכת ה"שלוש"

בהערות של מהדורת שוטנשטיין הביאו בשם ספר המכתם שהתקנה של ברכת ה' לחבירו, נכנסה לתוקפה בעיקר בזמן החשמונאים, שתקנו להזכיר שם שמיים כאשר מברכים אחד את השני.

אני חושב שזה קשור לתקנה של החשמונאים להזכיר שם שמים בשטרות, כמו שכתוב בגמרא במסכת ראש השנה שמלכות יוון גזרו שמד שלא להזכיר שם שמיים על פיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי וניצחו התקינו שיהיו מזכירים שהם שמיים אפילו בשטרות, והיו כותבים בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לקל עליון. וכששמעו חכמים בדבר אמרו למחרת זה פורע את חובו ושטר מוטל באשפה וביטלו את זה.

היונים לא רצו שבתוך המקח וממכר, בתוך המשא ומתן, יערבבו את הדת... הם רצו שנפריד את הדת מהחיים, יש דת ויש חיים יומיומיים. כנגד זה החשמונאים הכהנים ביקשו לכתוב שם שמיים אפילו בשטרות, ולכן הם אלה שמתקנים להזכיר שם שמיים כשאחד פוגש את השני. כדי "לערב" את הקדוש ברוך הוא בתוך החיי יום יום שלנו.

מחקר | מקור המנהג לכתובת בס"ד/ב"ה/לק"י

יש מנהג כמעט בכל תפוצות ישראל להזכיר שם שמיים ברמז על כל השטרות והמכתבים, יש כאלה שכותבים בס"ד - בסיעתא דשמיא, יש כאלה שכותבים בעזרת השם או ב"ה, יש שכותבים בעזרת השם יתברך, בתימן כותבים לק"י - לישועתך קיווית השם וכו'.

החוקרים נלאו למצוא את המקור למנהג הזה שהתפשט אצל כל עדות ישראל בלי שום מקור בספרי הקדמונים.

אבל האמת שזאת תקנת החשמונאים להזכיר שם שמיים אפילו בשטרות, וגם אחרי שביטלו את התקנה שלא לבזות את שם שמיים באשפה, עדיין נהגו להזכיר ברמז.

וכן בכל דיבור אנו אומרים, אם ירצה השם או בעזרת השם וכו' הכל בשביל להזכיר שם שמיים גם בתוך דברי החול.

שמעתי מאחי הגאון רבי אלימלך שזאת הכוונה במה שאנחנו אומרים בעל הניסים "ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך כיום הזה", ולכאורה נס חנוכה אינו כל כך מפורסם בעולם ובספרי ההיסטוריה, ואינו כנס יציאת מצרים שכל העולם מכיר ויודע, אלא הכוונה היא לתקנת החשמונאים להזכיר את שם השם לא רק בבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עליו

התבוננות | מה המעלה להשפיע טובה למי שצועק "די"

"עד שיבלו שפתותיכם מלומר די" וצריך להבין מה השבח בזה, וכי אדם שלא רוצה, ואינו יכול לשאת רוב טובה, זורקים עליו עוד? אותה שאלה יש במה שאמרנו בהגדה "דיינו", אם "דיינו" אז למה קיבלנו עוד.

בספר תורת יצחק מנובהרדוק הסביר שזה הוא חלק מהחסד העצום שאנחנו מודים עליו לקדוש ברוך הוא, שלפעמים אנחנו במצב כזה נמוך שאנחנו לא מבקשים משהו מעבר למושגים שלנו, היינו במצרים ביקשנו רק לצאת ממצרים, לא ביקשנו שום דבר יותר מזה, אמרנו דינו, אבל הקדוש ברוך הוא לא התחשב בקריאת "דינו" אלא הוא העלה אותנו בעוד דרגה, ואז כבר אמרנו, אה, כמה טוב שהקב"ה לא הסתפק ביציאתנו ממצרים אלא גם עשה בהם שפטים וכו'... חלק מהצרה שלנו היתה שהיה לנו "דינו", שלא שאפנו ליותר מזה, והקדוש ברוך הוא נותן לנו לטעום את הדרגה שהיא יותר מזה וגרם לנו שנרצה יותר ונרצה יותר ונרצה יותר, ויהיו לנו מושגים יותר גדולים.

חידוד | וכי אומרים "די" בשפתיים?

בירושלמי כתוב "עד שיבלו שפתותיכם מלומר דינו ברכה", שמעתי מגיסי הגאון רבי משה אברהם שולמן שליט"א דקדוק נפלא, שהרי המילה "די" בכלל לא נהגת ממוצא השפתיים אלא מהלשון והחיר, ואם כן איך שייך לומר יבלו "שפתותיכם" מלומר "די", ובהכרח כגרסת הירושלמי "עד שיבלו שפתותיכם מלומר דינו ברכה" שהבית של ברכה נהגת בשפתיים...

מעלות התורה | "הופיעה רוח הקודש בבית מדרשנו"

מבואר בגמרא שג' פעמים הופיעה רוח הקודש בבית דין, והנה הראב"ד בהלכות לולב כותב "וכבר הופיעה רוח הקודש בבית מדרשנו..."

אמנם יש חילוק גדול, שבבית דין בדרך כלל רוח הקודש לא מופיעה, כי אין לדיין אלא מה שעניו רואות אלא רק ג' פעמים הנזכרות בסוגיא שלנו, אבל בבית מדרש, אדרבה הרי

וכי היא חשבה שבאמת שלמה יגזור את התינוק? היא לא הבינה שבדקים אותה?

אני חושב שההסבר הוא כזה: בוודאי גם היא הבינה שיש פה מבחן, אבל היא חשבה שהמבחן הפוך, שאמא לא מסוגלת לוותר על הילד שלה, ולכן מי שאומרת "תתנו לשניה ויחיה" סימן שהיא לא האמא... כי אמא אמיתית היא אמא לביאה, היא לא מוותרת על הילד שלה בשום אופן, כך היא חשבה...

אבל היא לא צדקה. אמא אמיתית היא אמא שמגוננת על ילד שלה בכל אופן, ומוכנה לוותר עליו העיקר שלילד לא יקרה כלום...

הנבואה ניתנה לחכמים... שם שורה השכינה, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

וורט | מה חשבה האשה שאמרה "גזורו"?

הגמרא אומרת שהיה צריך רוח הקודש בבית של שלמה, כי אולי האשה שאמרה אל תגזרו לא היתה האמא, אלא הערימה כדי שיחשבו שהיא האמא.

ובאמת צריך להבין, וכי האשה שאמרה לגזור היתה טיפשה,